

2. Ústavní právo, lidská práva

Ústavní právo

- **právní odvětví veřejného práva**

předmět ústavního práva - **ústava a její obsah, ústavní zákony a jejich obsah (práva a povinnosti)** = vymezení základních prvků státu (státní moc, území, obyvatelstvo), jeho formy a organizace (vztahy mezi státními orgány realizující jednotlivé státní funkce) + omezení této moci ve prospěch autonomních prostorů jednotlivce (= lidská práva)

-

-) soubor předpisů nejvyšší právní síly – v právním řádu označován jako **ústavní pořádek ČR**
– lze měnit zase jen ústavním zákonem

-) východiska všech právních odvětví

=

Prameny ústavního práva = ústavní pořádek ČR

- Ústava České republiky - úst. z. č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Listina základních práv a svobod – viz. dále
- mezinárodní smlouvy ve smyslu čl. 10 Ústavy
- ústavní zákony ve smyslu čl. 112, odstavec 1 Ústavy
- rozhodnutí Ústavního soudu
- zákony upravující činnost ústavních orgánů, ústavních práv a svobod občanů, státního občanství, postavení cizinců apod. (např. 347/1997 Sb., Ústavní zákon o vytvoření vyšších územních samosprávných celků apod.)
- ústavní zákony přijaté v době federace (dle čl. 112 odstavec 3 Ústavy však ztratily sílu ústavních zákonů a staly se běžnými zákony)

- některá rozhodnutí prezidenta republiky (např. rozhodnutí o vyhlášení amnestie)

Funkce ústavy

- funkce politická,
- funkce ideologická,
- funkce kulturní,
- funkce právní - normativní zajištění:
- legitimace k výkonu státní moci,
- reprezentace,

- integrace,
- kontroly výkonu moci ve státě a společnosti,
- stabilizace, nadřazenosti a relativní neměnnosti určitého řádu.

Ústavy ve světě

- právní a faktické
- rigidní a flexibilní
- psané a nepsané

- reálné a fiktivní
- původní a přenesené
- revoluční, dohodnuté a oktrojované

Ústava ČR

- **psaná** - protože byla schválena najednou jako jednolitý dokument
- **rigidní** - tzn. tuhá, obtížněji měnitelnou (opak flexibilní či pružné ústavy), protože k její změně je potřeba 3/5 většina všech poslanců a 3/5 většina přítomných senátorů,
- **přenesená** - významně čerpá z již schválených ústav
- **dohodnutá**- přijatí svobodně zvoleným zákonodárným orgánem za podpory naprosté většiny

Obecně obsah Ústav

- ustanovení o organizaci a činnosti státu a jeho právu:
  -) normy zřizující a rušící stát jako takový
  -) normy určující obyvatelstvo a území
- normy upravující výkon státní moci
- normy upravující členění státní organizace a státu
- normy symbolizující stát
- Ustanovení vyjadřující vztah státu ke společnosti a jednotlivcům a jiným státům
- Ustanovení vyjadřující státní cíle a hodnoty, na které je stát vázán

Systematika ústavy

- **Preambule**
- HLAVA PRVNÍ
- **Základní prohlášení** (čl. 1 - čl. 14)
- HLAVA DRUHÁ
- **Moc zákonodárná** (čl. 16 - čl. 53)
- HLAVA TŘETÍ
- **Moc výkonná** (čl. 54 - čl. 80)
  - Prezident republiky (čl. 54 - čl. 66)
  - Vláda (čl. 67 - čl. 80)
- HLAVA ČTVRTÁ
  - Moc soudní** (čl. 81 - čl. 96)
    - Ústavní soud (čl. 83 - čl. 89)
    - Soudy (čl. 90 - čl. 96)
- HLAVA PÁTÁ
  - Nejvyšší kontrolní úřad** (čl. 97)
- HLAVA ŠESTÁ
  - Česká národní banka** (čl. 98)
- HLAVA SEDMÁ
  - Územní samospráva** (čl. 99 - čl. 105)
- HLAVA OSMÁ
  - Přechodná a závěrečná ustanovení (čl. 106 – čl. 113)

teorie dělby moci

Princip dělby moci říká, že státní moc, aby nebyla zneužita proti občanům, musí být rozdělena na tři složky - do tří úřadů, jejichž pravomoci musí být navzájem odděleny:

legislativa – exekutiva – jurisdikce

Charakteristickým rysem naší Ústavy je přehledná organizace dělby státní moci, jejíž složky jsou vnitřně zdvojeny.

Zákonodárná moc

- Legislativa je nejdůležitějším pilířem demokratického politického systému.
- Lid jako organizovaný občanský celek vykonává státní moc přímo (referendum) nebo nepřímo, prostřednictvím voleného parlamentu.
- Parlament ČR je tvořen 2 komorami
  - Poslaneckou sněmovnou (200 poslanců, na 4 roky)
  - Senátem (81 senátorů, na 6 let).
- Volby se konají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva, do **Poslanecké sněmovny** podle zásad poměrného zastoupení, do **Senátu** podle zásad většinového systému.
- Aktivní volební právo (právo volit) má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18let.
- Pasivní volební právo (právo být zvolen) má každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl věku 21let (do Poslanecké sněmovny), 40 let (do Senátu).
- Inkompatibilita - s funkcí poslance nebo senátora je neslučitelný výkon úřadu prezidenta republiky, funkce soudce
- Komory jsou způsobilé se usnášet za přítomnosti alespoň 1/3 svých členů.
- K přijetí ústavního zákona 3/5 většina všech poslanců a 3/5 většina přítomných senátorů.
- K přijetí usnesení o vyhlášení válečného stavu je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů
- Parlament vykonává několik funkcí: zákonodárnou, kontrolní, ustavující, politickou, autonomní

Výkonná moc

- nejdynamičtější složkou státní moci je exekutiva, kterou představuje **vláda a prezident**
-

hlavní úkoly exekutivy: administrativní, zahraniční, legislativní, politické.

Prezident republiky

- prezident je hlavou státu, ne více než 2x za sebou, na 5 let
- dříve volen Parlamentem na společné schůzi obou komor, nyní v přímé volbě občany,
- pasivní volební právo
  - občan, který je volitelný do Senátu,
- jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády, rozpouští Poslaneckou sněmovnu, jmenuje soudce Ústavního soudu, odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem, podepisuje zákony, je vrchním velitelem ozbrojených sil, jmenuje a povyšuje generály, má právo udělovat amnestii

vláda

- vrcholný orgán výkonné moci
- rozhoduje ve sboru podle většinového principu
- složena z **předsedy (premiér), místopředsedů a ministrů**
- K vykonávání zákonů vydává vláda právní předpisy nižší právní síly (nařízení vlády a vyhlášky ministerstev)
- Ústava podtrhuje pravomoci předsedy vlády, který sestavuje vládu, organizuje činnost vlády, řídí její schůze, vystupuje jejím jménem a vykonává další činnosti
- Nedůvěru vládě může vyslovit Poslanecká sněmovna.

Soudní moc

- Systém nezávislé **soudní moci neboli jurisdikce** je vedle legislativy a exekutivy poslední složkou trojdílné státní moci.
- Funguje spíše jako brzdový či vyvažující mechanismus těchto dynamických složek.
- Soustava soudů je uspořádána stupňovitě podle územního principu, případně podle činností, které daný soud vykonává.

Ústavní soud České republiky

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti, jehož postavení a kompetence jsou zakotveny přímo v Ústavě České republiky.

Sídlem Ústavního soudu České republiky je Brno.

Ústavní soud je specializovaný autonomní státní orgán, který není součástí soustavy obecných soudů.

Jeho úkolem je chránit práva vyplývající z Ústavy, Listiny základních práv a svobod a dalších ústavních zákonů České republiky.

Soud je tvořen patnácti soudci, kteří rozhodují v tříčlenných senátech nebo v plénu. Soudce Ústavního soudu jmenuje prezident republiky na dobu deseti let.

Rozhodnutí Ústavního soudu v rámci jeho věcné působnosti jsou konečná a nelze se proti nim odvolat

Nejvyšší kontrolní úřad (NKÚ)

nezávislý orgán, který vykonává kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu,

prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu jmenuje prezident republiky na návrh Poslanecké sněmovny,

postavení, působnost, organizační strukturu a další podrobnosti stanoví zákon (zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu),

Orgány NKÚ jsou prezident NKÚ, viceprezident NKÚ, Kolegium NKÚ, senáty NKÚ a Kárná komora NKÚ,

sídlo v Praze.

Česká národní banka (ČNB)

ústřední banka státu,

hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona.

postavení, působnost a další podrobnosti stanoví zákon (zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance)

□

vykonává dohled nad finančním trhem, určuje měnovou politiku, vydává bankovky a mince, řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank, vykonává dohled nad bankovním sektorem, kapitálovým trhem, pojišťovnictvím, penzijním připojištěním, družstevními záložnami, institucemi elektronických peněz a devizový dohled,

□

Nejvyšším řídicím orgánem ČNB je bankovní rada, jejímiž členy jsou guvernér, dva viceguvernéři a čtyři vrchní ředitelé, všechny členy bankovní rady jmenuje prezident republiky na šestileté období

.